

Trestněprávní konsekvence zkoušky spolehlivosti podle nového zákona o Policii České republiky

Anotace: Tento článek reaguje na nově vzniklý právní institut zkoušky spolehlivosti zavedený do českého právního řádu novým zákonem o policii. Zejména se zabývá návazností tohoto institutu na trestní řád a využitelností poznatků získaných zkouškou spolehlivosti v trestním řízení.

Klíčová slova: Vnější kontrola policie, trestní řízení.

Zákonem č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky (dále jen „zákon o policii“) byla s účinností od 1. ledna 2009 zřízena namísto dosavadní Inspekce ministra vnitra Inspekce policie. Její postavení a úkoly jsou obsaženy ve druhé části zákona o policii. V § 107 odst. se nově zavádí a upravuje institut tzv. zkoušky spolehlivosti. Tato zkouška je legálně definována jako zkouška odolnosti vůči protiprávnímu jednání. Zkoušenými osobami mohou být policisté včetně policistů zařazených v Inspekci policie a zaměstnanci v pracovním poměru v těchto subjektech. Rozsah zkoušených osob je stanoven taxativně. Zákonný text zní takto:

§ 107

(1) Inspektor je oprávněn k předcházení, zamezování a odhalování protiprávního jednání provést u policisty, zaměstnance policie, inspektora a zaměstnance inspekce (dále jen „zkoušená osoba“) zkoušku spolehlivosti.

(2) Zkouška spolehlivosti spočívá v navození zdání situace, kterou je zkoušená osoba povinna řešit.

(3) K provedení zkoušky spolehlivosti může inspektor využít pod svým osobním a bezprostředním vedením i jinou osobu s jejím souhlasem.

(4) Průběh zkoušky spolehlivosti inspektor dokumentuje obrazovým a zvukovým záznamem a sepiše o něm úřední záznam. Záznam o provedení zkoušky spolehlivosti se v jednom vyhotovení založí do osobního spisu zkoušené osoby.

(5) O provedení zkoušky spolehlivosti musí být zkoušená osoba bez zbytečných průtahů prokazatelně informována. To neplatí, pokud by informování ohrozilo plnění úkolů konkrétního trestního řízení nebo plnění úkolu v oblasti kontroly policie. V případě překážky podle věty druhé je zkoušená osoba informována poté, co ohrožení pomine. Po informování má zkoušená osoba právo nahlížet do pořízené dokumentace.

(6) Prováděním zkoušky spolehlivosti nesmí dojít k bezprostřednímu ohrožení nebo poškození zdraví osob anebo majetku.

Z ústavního hlediska rovnosti před zákonem¹ takto úzké vymezení dvou profesních skupin, tj. policistů a zaměstnanců policie, pro účely provádění zkoušky spolehlivosti budí

¹ Čl. 1 věta první Usnesení č. 2/1993 Sb. Předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.

rozpaky. Není zřejmé, proč tomuto režimu nepodléhají i ostatní státní zaměstnanci či alespoň příslušníci a zaměstnanci Armády České republiky a ostatních bezpečnostních sborů, jakož i strážníci obecní policie,² jejichž právní postavení je analogické právnímu postavení uvedených profesních skupin. Ani z důvodové zprávy k zákonu o policii není zřejmé, proč zákonodárce podrobil zkoušce spolehlivost právě jen úzký výběr jen dvou profesních skupin a ostatní profesní skupiny státních zaměstnanců v celé jejich širší velkoryse pominul.

Oprávnění k provádění zkoušky spolehlivosti jsou ze zákona inspektoři, tj. policisté povolání k plnění úkolů v Ministerstvu vnitra a zařazení v Inspekci policie.³ Cíl provádění těchto zkoušek je definován § 107 odst. 1 zákona o policii, a to „předcházení, zamezení a odhalování protiprávního jednání.“ Zákon přitom nerozlišuje, zda se jedná o jednání související či nesouvisející s výkonem služby ani v jakém právním režimu došlo k protiprávnímu jednání, zda v rovině soukromoprávní či veřejnoprávní a v jejím rámci, zda v oblasti netrestní či trestní. Z toho lze dovodit, že sféra protiprávnosti jednání zahrnuje celý právní řád, tedy jednání v rozporu s jakýmkoli právním předpisem. Stricto sensu nelze tedy vyloučit, že by zkouškou spolehlivosti mohlo být zasahováno i do soukromých práv zkoušených osob, jejichž výkon v rozporu s právem nijak nesouvisí s výkonem jejich služby či zaměstnání. Takto široké využívání institutu zkoušky spolehlivosti by však zřejmě naráželo na ústavní mantinely, neboť by jím bylo zasahováno do základních práv a svobod. Teleologickým výkladem proto lze dospět k závěru, že tzv. zkouška spolehlivosti může být prováděna pouze k předcházení, odhalování a zamezování protiprávního jednání souvisejících s výkonem služby či zaměstnání zkoušených osob. Překročení tohoto limitu by mohlo u zkoušku provádějícího inspektora zakládat skutkovou podstatu kázeňského přestupku podle § 50 zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů, případně trestného činu zneužití pravomoci veřejného činitele podle § 158 trestního zákona.

V § 107 odst. 2 zákona o policii je stanoven zákonný postup provádění zkoušky spolehlivosti. Ten spočívá v navození situace, kterou je zkoušená osoba povinna řešit. Zkoušející však při tomto navození situace ani při vlastním provádění zkoušky nesmí jednat v rozporu s právními předpisy. Pokud by se totiž dopustil za účelem navození situace, kterou je zkoušená osoba povinna řešit, či při vlastním provádění zkoušky spolehlivosti protiprávního jednání, právní validita výsledku zkoušky by tím byla zřejmě znehodnocena podle zásady „ex iniuria ius non oritur“.⁴ Pokud by například zkoušející inspektor překročil při řízení vozidla v místě měření rychlosti nejvyšší dovolenou rychlost proto, aby poté, co bude zastaven za účelem projednání přestupku, provedl zkoušku spolehlivosti policisty, který s ním bude přestupek projednávat, došlo by tím podle výše uvedené zásady ze strany zkoušejícího inspektora k jednání, které činí výsledek případné zkoušky právně irelevantním. Důvodem by byla skutečnost, že zkoušející za účelem provedení zkoušky spolehlivosti jako řidič zjevně porušil zákon. Na řidiče Inspekce policie totiž neplatí výjimka z dodržování nejvyšší dovolené rychlosti uvedená v § 18 odst. 9 zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změně některých zákonů (zákon o silničním provozu), ve znění pozdějších předpisů, neboť Inspekce policie není stanoveným útvarům Policie České republiky, na níž se toto ustanovení vztahuje. U inspektora by navíc v důsledku jeho protiprávního jednání vznikla právní odpovědnost za přestupek podle příslušného odstavce § 22 zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů. Z toho vyplývá, že má-li být výsledek zkoušky právně relevantní, nemůže zkoušející inspektor navodit situaci, kterou je zkoušená osoba povinna řešit, svým vlastním protiprávním jednáním. Za zcela nepřipustné je třeba považovat

² ŠKODA, J., VAVERA, F., ŠMERDA, R. *Zákon o policii s komentářem*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2009, 397 s. ISBN 978-80-7380-160-1, s. 315.

³ § 103 odst. 3 zákona o policii.

⁴ Přel. z lat. „z bezpráví právo nevznikne“.

v tomto směru takové jednání, které by vyvolalo ve zkoušené osobě úmysl spáchat trestný čin.⁵ V takovém případě by se jednalo o návod k trestnému činu a u zkoušejícího inspektora by bylo třeba zvažovat trestní odpovědnost jakožto návodce podle § 10 odst. 1 písm. b) trestního zákona. V případě, že by zkoušená osoba již byla rozhodnuta spáchat trestný čin, jednalo by se ze strany inspektora o psychickou pomoc podle § 10 odst. 2 písm. c) trestního zákona. Zákon o policii ani jiný zákon totiž neobsahuje žádné ustanovení o hmotně právní či procesně právní exempci či exkulpaci zkoušejícího inspektora od odpovědnosti za jeho protiprávní jednání při provádění zkoušky spolehlivosti. To platí i pro osoby, které podle § 107 odst. 3 zákona o policii může zkoušející inspektor při provádění zkoušky spolehlivosti využít pod svým osobním a bezprostředním vedením.

Podle § 107 odst. 4 zákona o policii je povinností zkoušejícího inspektora pořizovat o průběhu zkoušky obrazovou a zvukovou dokumentaci. Současně nelze vyloučit, že provedením zkoušky spolehlivosti dojde k odhalení jednání zkoušené osoby, které vykazuje znaky trestného činu. V takovém případě Inspekce policie jakožto příslušný policejní orgán podle § 12 odst. 2 trestního řádu je povinna ve věci zahájit přípravné řízení podle § 158 odst. 3 trestního řádu. Soustředím se proto na otázku případné trestně procesní konsekvence tohoto institutu, konkrétně na využití pořízené obrazové a zvukové dokumentace o zkoušce spolehlivosti, která dokumentuje trestní jednání zkoušené osoby, jako právně relevantního důkazu v řízení před soudem. Zákon o policii v případě provádění zkoušky spolehlivosti nevyžaduje k jejímu provedení předchozí souhlas žádného orgánu. V případě rozhodnutí Inspekce policie o provedení zkoušky spolehlivosti by nemělo existovat v dané věci důvodné podezření z trestné činnosti, která by měla být touto zkouškou odhalena. Pokud by totiž důvodné podezření existovalo, Inspekce policie by neměla v daném případě provádět zkoušku spolehlivosti, ale jakožto policejní orgán by měla podle zásady oficiality zahájit přípravné řízení. V případě provádění zkoušky spolehlivosti v případě, že ve věci existuje důvodné podezření z páčání trestné činnosti, by totiž z trestně právního hlediska pořizování obrazových a zvukových záznamů v průběhu zkoušky spolehlivosti bylo třeba považovat za operativně pátrací prostředek sledování osob a věcí podle § 158d odst. 2, kdy k zákonnosti jeho použití je třeba písemné povolení státního zástupce. To však může být dáno pouze v konkrétním případě konkrétního důvodného podezření ze spáchání trestného činu, nikoli pouze za hypotetického předpokladu, jako je tomu v případě zkoušky spolehlivosti. Zkoušku spolehlivosti vzhledem k její legální charakteristice uvedené v § 107 odst. 2 zákona č. 283/2008 Sb. lze stěží považovat za neodkladný či neopakovatelný úkon podle § 160 odst. 4 trestního řádu ve spojení s § 158d odst. 5 trestního řádu legalizujícího zahájení sledování osob a věcí pořizováním obrazových a zvukových záznamů podle § 158d odst. 2 trestního řádu, neboť v tomto případě se nejedná o podezření ze spáchání trestného činu. Pokud by totiž takové podezření existovalo, bylo by zřejmě nutné postupovat od počátku podle trestního řádu, nikoli podle zákona o policii. Vzhledem k tomu, že k zákonnosti pořizování obrazových a zvukových záznamů v průběhu zkoušky spolehlivosti na rozdíl od trestního řízení není třeba souhlasu státního zástupce, lze vyvodit závěr, že obrazová a zvuková dokumentace pořízená v průběhu zkoušky spolehlivosti podle § 107 odst. 4 zákona o policii na rozdíl od dokumentace pořízené v souladu s § 158d odst. 2 trestního řádu není jako takový důkaz v trestním řízení využitelná z důvodu nedostatku zákonnosti.⁶ Z hlediska rovnosti před zákonem se jeví jako nepřipustné, aby pro určitou skupinu osob, konkrétně pro policisty a zaměstnance policie, nebylo nutné při pořizování obrazových a zvukových záznamů v trestním řízení písemné povolení státním zástupce, jako je tomu u ostatních občanů. Opačný

⁵ FILÁK, A. *Zákon o Policii České republiky s komentářem*. Praha : Police History, 2009. 288 s. ISBN 978-80-86477-49-7, s. 215.

⁶ Rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci Rt1 TO 36/2001: Opatření důkazu v rozporu se zákonem.

závěr by tudíž při své aplikaci ve výsledku zakládal protiústavní nerovnost určité skupiny osob před zákonem.

Jak tedy má postupovat zkoušející inspektor v případě, že v průběhu zkoušky spolehlivosti nebo z jejího výsledku je důvodné podezření, že došlo ke spáchání trestného činu? V takovém případě by měl jakožto osoba služebně činná v Inspekci policie jakožto příslušném policejním orgánu od momentu tohoto zjištění postupovat podle příslušných ustanovení trestního řádu.

Literatura

FILÁK, A. *Zákon o Policii České republiky s komentářem*. Praha : Police History, 2009. 288 s. ISBN 978-80-86477-49-7, s. 215.

ŠKODA, J., VAVERA, F., ŠMERDA, R. *Zákon o policii s komentářem*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2009, 397 s. ISBN 978-80-7380-160-1, s. 315.

VANGELI, B. *Zákon o Policii České republiky*. Praha : C. H. Beck, 2009, 458 s. ISBN 978-7400-142-0.

Key words: Outer police control, criminal proceeding.

Resume

Apparently, reliability test has consequences, however not criminal. Eventual knowledge gained by the reliability test, according to the author, have the analogical legal relevance as the knowledge obtained during an operative-search performance in compliance with § 69 sect. 1 on the Act on Police. This opinion is also indirectly supported by § 103 sect. 1 of the Act No. 283/2008 Coll., which determined the reliability test as the task of Police Inspection, apart from its task of searching, detecting and revealing crimes committed by police officers and police workers. It counts a specific control institute, which however, may have serious consequences from the service or working relationship viewpoint. If, however, the police officer or police worker fails in this test, he/she will be treated in compliance with the Act on Service Relationship of Members of Safety Corps or Labor Codex, with this eventually happening also in the form of terminating the work contract. Therefore, from the criminological and criminal point of view this institute is predominantly of preventive character.

ThDr. JUDr. Leo Salvét, Th.D.
Ministerstvo vnitra ČR
Inspekce ministra vnitra
e-mail: lsalvet@mvcz.cz

Recenzent: plk. JUDr. Štefan Kočan, PhD.